

Efsaneler, Gerçekler ve Yerel Siyaset Pratiği: “Eşkîya Micanoglu Hüseyin”

Hamdi ÖZDİŞ*

Gündelik hayatımızda Osmanlı döneminden kalma pek çok eşkıyalık hikayesi gerek şarkı-türkü yoluyla, gerekse şiir gibi kültürel unsurlar vasıtasıyla varlığını sürdürmekte ve özellikle yerel düzeyde sözlü kültürde canlılığını korumaktadır. Bunlar içerisinden bazıları (Köroğlu gibi) haksızlığa karşı direnişin sembolü olarak anılırken, bazılarına da Ege'deki efeler de olduğu gibi, Milli Mücadele'yle ilişkilendirilerek daha ulusal bir nitelik atfedilir. Bu eşkıyalık hikayelerinin gündelik hayattaki dolaşımında karşımıza çıkan tablo ise tam anlamıyla mitleştirilmiş “eşkîya güzellemeleri”dir.¹ Dolayısıyla efsanelerle gerçekler birbirine girmiş; meselenin gerçeklik ve tarihsel boyutu ve bağlamı kaybolmuştur. Bu çalışma böyle- si zaafiyetler taşıyan eşkıya Micanoglu Hüseyin'in hikayesini yeni olgusal mal-

* Düzce Üniversitesi, Tarih Bölümü

¹ Özellikle amatör tarihçilerin kaleme aldıkları eşkıyalık hikayeleri bu çerçevede anılmalıdır. 1950'lerde ve daha sonraki tarihlerde yerel gazetelerde çıkan eşkıyalık tefrikaları tam anlamıyla böyledir. Bkz. Ş. Ersöz-Kerempelioğlu, *Karadeniz*, Ocak 1952. Micanoglu'yla ilgili aynı tefrika bu kez Aralık 1999'da *Yeşil Giresun* gazetesinde yeniden yayımlanmıştır. 1999 yılında *Yeşil Giresun* gazetesinde yayımlanan tefrikanın önsözünde Ş. Ersöz-Kerempelioğlu, Micanoglu'nun hikayesini kendisinin yazdığını kaydeder. Ancak bu önsözdeki tarih 1960'tur. Tefrikanın Ahmet Ersöz tarafından yeniden gözden geçirilerek yayıma hazırlandığı belirtilmiştir. Önsözde Kerempelioğlu Micanoglu'nun mahalle arkadaşları, o tarihlerde sağ olan akrabaları, kapı komşusu Salih Çavuş gibi isimlerle görüşerek onun hayatını kaleme aldığını belirtir. 1952 yılındaki ilk tefrikada da benzer noktalardan söz edilir. 1952 yılında yayımlanan ilk tefrikada tefrikayı toplayan “Çeteci” olarak belirtilmiştir. Orada tefrikayı yazanın adı konulmamıştır. Bkz. *Karadeniz*, “Micanoglu”, 1952.

zemeler² (somut belgeler) ve yeni sorularla analitik bir bakış açısıyla ve karşılaştırmalı olarak anlamaya çalışacaktır. Bu anlamda çalışmanın amacı efsaneler ve rivayetlerle bezenmiş ve mitleştirilmiş olan Micanoglu hikayesini tutarlı bir anlatı haline getirerek yeniden okumak ve değerlendirmek olarak ifade edilebilir.

Anlaşılacağı üzere üzerinde durulacak olan eşkıya Micanoglu'nun hikayesi daha önce çeşitli amatör tarihçiler ve araştırmacılar tarafından defalarca ele alınmış ve işlenmiştir.

Mevcut literatür³ gözönüne alındığında eşkıya Micanoglu Hüseyin ve çetesi-ne dair bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Hatta mevcut bilgilerimizin büyük bir kısmının amatör tarihçilerin sunduğu rivayetlere ve onların yaptığı sözlü tarihlere ve araştırmalara dayalı olduğu söylenebilir. Böyle olunca da meseleye dair eldeki bilgilerin bir hayli sorunlu olduğu görülmektedir.⁴ Micanoglu meselesinde rivayetlerin⁵ ve söylentilerin içinden gerçek olanı ayıklamak bir hayli güçtür ve herşey öylesine birbirine karışmıştır ki, ağırlıklı olarak bu rivayetlere dayalı bir tarih inşası mümkün değildir ve tarih metodolojisiyle de bağdaşmaz. Tarihçiler

² İngiliz Ulusal Arşivi'nden (The National Archives) konuyla ilgili edinilen belge külliyatı oldukça geniş bir hacime sahiptir. Dolayısıyla bu çalışmada bu belgelerin tamamını burada vermek mümkün olmayacak fakat olabildiğince geniş bir şekilde işlenmeye çalışılacaktır.

³ Konu üzerine araştırma yapanları belirtmek gerekirse şu araştırmalar zikredilebilir. Ş. Ersöz Kerempelioğlu (1952-1953) "Micanoglu" *Karadeniz*, Ahmet Ersöz Kerempelioğlu (1999) "Micanoglu" *Yeşil Giresun*, Ayhan Yüksel (2002) "Giresunlu Ünlü Eşkıya Micanoglu Hüseyin", *Tarih ve Toplum*, Sayı 226, ss. 204-207. Ayhan Yüksel (2005), *Doğu Karadeniz Araştırmaları*, İstanbul: Kitabevi Yay., Fikret Karadeniz (2003) "Giresun'da Bir Alp Tipi Ya da Bir Köroğlu Kolu Gibi Micanoglu", *Üç Kent Bir Ülke*, Trabzon: Yeşilkıyı Yay., Yaşar Küçük (2006) *Doğu Karadeniz Bölgesi Eşkıya ve Kabadayıları*, Trabzon: Serander Yay. Burada zikredilen çalışmalar dışında Ayhan Yüksel'in çalışmasında referansını verdiği Osman Fikret Topallı'ya ait "Halk Şöhretleri: Micanoglu" adlı basılmamış makaleye ulaşamamıştır. Yüksel'in verdiği referans için bkz. Yüksel, 2005:125.

⁴ Micanoglu'nun hikayesi anlatılırken her şey o kadar birbirine girmiştir ki, okuyucunun hangesine inanacağı ya da güveneceği belirsizleşmiştir. Örneğin Micanoglu'nun tehdit ettiği maden müdürü ve bastığı maden üzerine yazılanlar arasındaki tutarsızlık son derece çarpıcıdır ve bu sadece bir araştırmacıya ait bir yanlış da değildir. Yanlışlar silsilesi kendi içinde dönüp duran adeta "kapalı devre" bir tarih araştırmasına dönüşmüştür! Gerçekte farklı tarihlerde iki maden müdürü görev yapmıştır. Salnameye dayalı olarak Alman olduğu belirtilen Escherich (J. W. H Escherich) isimli maden müdürü İngiliz vatandaşıdır. Sadece bu son noktadaki bilginin yanlışlığının 1306 yılı *Sivas Vilayeti Salnamesi*'nde yer alan bilgiden kaynaklandığı anlaşılıyor. Açık ki, salnameyi kaleme alan kişi hâlâ 1884'teki bilgiyle hareket etmektedir. Yani Escherich eski maden müdürüdür. Bkz. FO 780/194. Halbuki bu tarihte yani 1886-87'de madenin müdürü W. H. Twelvetrees'tir Bkz. FO 195/1584. Twelvetrees 1884'te madende saymandır ve 1,5 yıldır orada oturmaktadır. Bkz. FO 780/194. Dolayısıyla anılan bu isim (Escherich) İngiliz maden müdürünün yerine geçmemiştir aksine görevinden hastalığı nedeniyle ayrılmıştır ve Micanoglu'nun tehditlerine ve saldırılarına maruz kalan kişi Twelvetrees'dir. Dolayısıyla müdür ne Almandır ne de Fransız.

⁵ Micanoglu'nun ölümüyle ilgili bir dizi rivayet vardır ve bunların içinden çıkılması imkansızdır tamamı da rivayetlere dayalıdır. Bu rivayetlere yer veren bir çalışma için bkz. Küçük, 2006:133 vd.

ya da arařtırmacılar belge fetiřizmine de dūřmeden olabildiđince eldeki somut verilere dayanarak metinlerini inřa etmek zorundadırlar.

Amatör tarihçilerin veya araştırmacıların meseleyi ele almalarının şüphesiz olumlu yanları çoktur. Örneđin sorunları olsa da Kerempeliođlu'nun *Karadeniz* gazetesindeki "Micanoglu" tefrikası döneme dair çok değerli bilgiler sunmaktadır. Tefrikada yer alan çođu olayın İngiliz konsolosluk ve Osmanlı Arřiv belgelerinde yansımaları görmek mümkündür. Hatta kimi yerde tıpkı İngiliz konsolosu Longworth'ün raporlarıyla yaptığı gibi dönemin tanıklığını bulmak olasıdır.⁶ Fakat bu tanıklıklar abartıya, mitleştirmeye, veya Gültekin Yıldız'ın⁷ yerinde ifadesiyle "eşkiyaperestliğe" yøndiđi oranda da amatör tarihçiliğin olumsuz yanlarının olduğunun belirtilmesi de zorunludur. Bu minvalde kimi amatör tarih çalışmalarında meselenin yüzeysel bir şekilde ele alındığı, hiç bir analize tabi tutulmadığı görölmektedir. Böyle olunca da harcanan onca emeğe rağmen meselenin pek çok boyutunun gözden kaçıırılmasının yanında bağlamına oturtulmadan ele alınması da bir dizi problemi beraberinde getirmiştir. Elbette belgelerin ve sağlıklı bilgilerin olmadığı yerde sözlü geleneğe başvurulabilir. Fakat tarihçi, araştırmacı bunları değerlendirirken tutarlı bir anlatı inřa etmek için bu efsaneleri ayıklamak zorundadır. Bütün rivayetleri alt alta sunmak ve günümüzün yeni yöntemiyle "tarih-roman" gibi meseleyi va'z etmek okuyucu ačíndan kafa karışıklığına yol açaçağı gibi tarihin yöntemine de aykırıdır. řu kadarını belirtmekle yetinelim ki, Micanoglu meselesinde efsanelerle gerçekler, romanımı anlatımla belgeler adeta harmanlanmıştır.

Micanoglu hikayesi bu kahramanlık, "Robin Hood" söylencesinden ve en önemli "eşkiya güzellemeleeri"nden arındırıldığında çok daha anlaşılır oluyor ve çok daha önemli bir hal alıyor. Her şeyden önce meselenin 'basit' bir eşkiyalık olayı olmadığı anlaşılıyor. Belirtilmelidir ki, Micanoglu olayı sıradan bir eşkiyalık vakası değildir ve eşkiyalık meselesinin ne kadar farklı boyutlarının olduğunu ve olabileceğini çarpıcı bir şekilde anlatan iyi bir örnektir. Bu olayda Osmanlı taşrasının kriz yönetimindeki aczini görmek kadar, yabancı sermayenin basit bir maden işletmesinde bile Osmanlı yönetimi üzerinde (hem İngiliz hem Alman elçilikleri vasıtasıyla) siyasal ve ekonomik baskı mekanizmalarını nasıl harekete geçirdiğini gözlemek de mümkündür. Giresun'un bir köyünden Londra'ya (Sir William White'a) uzanan ilişkiler ağı (network) uluslararası sermayenin Anadolu'daki ticari ve ekonomik çıkarlarında ne kadar hassas davrandığını gösterir.

⁶ Örneğin Micanoglu'nun yakalanmasıyla ilgili 1887'de ne türden söylentiler varsa ki, bunlar Twelvetrees'in mektuplarında da yer almıştır, Kerempelioğlu'nun tefrikasında da büyük oranda benzerlik arzeder. Krş. Twelvetrees, FO 195/1584, Temmuz 25, 1887; Kerempelioğlu, 1 Haziran 1953. Aynı olay Ayhan Yüksel'in çalışmasında da yer alır. Bkz. Yüksel, 2005:126.

⁷ Bkz. Gültekin Yıldız, (2000) "Devlet Merkezli Tarihçiliğin Alternatifi Eşkiyaperestlik mi?", *Simurg*, Sayı 2-3, s. 60-77. Bu çalışmasında Yıldız, eşkiyalık, özellikle "sosyal eşkiyalık" gibi konular ele alınırken metodolojiye ve bu bağlamda inşa edilen argümana dikkat edilmesi gerektiğinin altını çizir.

1322 tarihli haritada Micanoğlu'nun eşkiyalık mıntıkası

Özellikle İngiliz arşiv belgelerine yansıyanlar Micanoğlu'nun hikayesini çok daha görünür kılmakta ve bu sayede taşradaki yerel dinamikler çok daha iyi anlaşıl-maktadır. Micanoğlu'nun bir maden müdürüyle kurduğu ilişki sonucunda ortaya çıkan yazışmalar silsilesi olayın detaylarına vakıf olmamızı sağlıyor. Bir eşkiyanın yerel yöneticilerle kurduğu ilişkiler ya da tersinden söylersek yerel yöneticilerin eşkiyayı manipülasyonu ile ortaya çıkan olaylar silsilesi taşrada işlerin nasıl yürü-düğüne dair bilgilerimizi derinleştiriyor. Aynı zamanda eşkiyaların gündelik ha-yatlarına dair çok canlı bilgiler edinebiliyoruz. Ne yerlerdi, ne içerlerdi, nasıl eğ-lenirlerdi ve nerelerde konaklardı, benzeri sorulara somut yanıtlar bulmak mümkündür. Hatta eşkiya Micanoğlu'nun eşkiyalık yaptığı yerlerin bir haritasını dahi çıkarmak olasıdır.

Şüphesiz Micanoğlu meselesinin bu denli ete kemiğe bürünmesindeki en bü-yük pay dönemin Küçük Asya Maden Şirketi'nin (The Asia Minor Mining Company) maden müdürü J. H. Twelvetrees'e aittir. Maden ve de müdür Twelvetrees için çok can yakıcı bir sorun haline gelen eşkiyalık bölgede adeta hayatı durdurmuştur. Maden işlemez, katırcılar⁸ çıkan madeni kıyıdaki limanlara götüremez olmuşlardır. Dolayısıyla konuyu buradan yani Giresun'un bir köyün-de kurulan Küçük Asya Maden Şirketi (The Asia Minor Mining Company) ile başlatmak yanlış olmayacaktır. Zira meselenin ekonomik ve mali boyutunu göz-den kaçırmamak gerekir.

Belgelere yansıyan bilgileri esas alırsak maden Karahisar-ı Şarki kasabasına dört saat mesafedeki Licese köyündedir ve simli kurşun çıkarılmaktadır.⁹ Maden-in imtiyazı İngiltereli bir kumpanyaya ait olup müdürü de İngiliz vatandaşı olan J. H. Twelvetrees'tir. Kumpanya ve kuruluşu hakkında çok detaylı bilgilere sahip değilsek de 1883'ten itibaren faaliyette olduğunu biliyoruz.¹⁰ Madenin hemen yanında, çıkan cevheri işlemek için mükemmel âlât ve edevâtıyla "mükemmel bir fabrika" da vardır. Günde üç yüz ila beş yüz kişinin çalıştığı madenden sal-nameye göre günlük 7 ton, maden müdürünün verdiği bilgiye göre ise 9 ton cevher çıkarılmakta ve işlenmektedir.¹¹ İşlenen madenin taşımacılığına dair veri-len bilgiler de önemlidir. Twelvetrees günlük 8 ton madenin kıyıya, limana ulaştır-ması ve bu madenin taşınması için çok sayıda katırcının maden işletmesine bağlı olarak çalıştığını kaydediyor. Elbette bu katırcılar¹² eşkiyalar izin verdiği

⁸ Katırcılar Micanoğlu yakalanana kadar kıyıya maden taşımayı reddedeceklerdir. FO 195/1584, 4 Haziran 1887.

⁹ 1306 tarihli *Sivas Vilayeti Salnamesi*'nde maden hakkında çok az bir bilgi mevcuttur. Bkz. *Salname-i Vilaye-i Sivas*, 1306: 247-248.

¹⁰ FO 780/194, 1884. Dosyada madenin işletme defterindeki kayıtlardan anlaşıldığı kadariyle madenin faaliyete geçiş tarihi en erken 1883 olarak tespit edilebilmektedir. Ayrıca bir başka konsolos raporunda 1883'deki Karahisar yangınından sonra maden şirketinin 100 £ (Sterlin) başı yaptığı belirtilmektedir. FO 424/140, 28 Eylül 1883.

¹¹ Bkz. *Salname-i Vilaye-i Sivas*, 1306: 248; Twelvetrees, FO 195/1584, 4 Mayıs 1887.

¹² Maden işletmesinin katırcılarına yapılan saldırılar Osmanlı Arşivi'ndeki belgelere de yansımıştır. Buna göre maden işletmesi 1887'de parasını kendileri ödemek koşuluyla hükümetten önce zaptiye istihdam edilmesini daha sonra da kendi adamlarının Winchester marka silahlarla donatılması için resmi izin talep etmiştir. Bkz. DH. MKT 1418/8 ve DH. MKT

sürece madeni limana ulaştırabilmektedirler. Yani yol güvenliğinin sağlanması gerekmektedir. Oysa eşkiya Micanoglu ve çetesi onların yolunu kesmekte ve madenlerin limana ulaşmasını engellemekte ve katırcılara taşıdıkları madeni yola döktürerek geri göndermektedir.¹³

Müdürün aktardığı bir günlük bilanço'ya göre durum oldukça vahimdir. 50-60 kadar katırcı madenleri yola dökerek geri gönderilmiştir (FO 195/1584; DH.MKT.1429/70). Bu durum 4 Mayıs 1887 tarihi itibarıyla birkaç gündür bu şekilde devam etmektedir. Twelvetrees sadece bir katırcının 30 atı olduğundan bahseder. Bu bilgiden yüzlerce atın maden taşımacılığında kullanıldığı öğreniyoruz. Dolayısıyla taşımacılık yapan katırcıların ekonomik hayatının ya da gelirlerinin madene bağlı olduğu ortadadır. İşin içerisine bir de liman ve çevresi (dükkanlar vb.) dahil edilirse aslında küçük bir maden işletmesinin bölgedeki hayatı nasıl etkilediği daha iyi anlaşılabilir. Özetle madenin faaliyetinin sekteye uğratılması demek bütün bu ekonomik döngünün durdurulması anlamına da geliyor. Bu nedenle Micanoglu'nun yaptığı eşkiyalığın sonuçları açısından bu boyut da gözden kaçırılmamalıdır.

Maden şirketi açısından meselenin mali-ekonomik boyutu önemlidir elbette. Micanoglu'nun bu engellemeleri Twelvetrees'in de belirttiği gibi şirketin yıllık çalışmalarını ve hesaplarını etkileyecektir. Merkezi Londra'da olan şirkete bu kesintiler/kayıplar bildirilmiştir¹⁴ ve ne gerekiyorsa yapılacaktır. Buna Bâb-ı âli'ye yapılacak siyasal baskılar da dahildir ve Twelvetrees açıkça konsolostan bunu talep edecek ve konsolos da bu talebi Londra'ya ileticektir (Longworth, 195/1584, 4 Mayıs, 1887). Zira durum giderek içinden çıkılmaz bir hal alacak, madenin ve bölgede yerleşik olanların kıyı ile bağlantıları tamamen kesilecektir. Eşkiyalar madene gelen gıda maddelerinin dahi geçmesine izin vermeyecektir. Twelvetrees bu durumu şöyle özetleyecektir: "Bütün bu olaylar sonucunda eşki-

143/68. Benzer bilgiler 1887'de maden müdürü olan Twelvetrees'in mektubuna da yansımıştır. FO 195/1584, 7 Ekim 1886.

¹³ Twelvetrees'in mektubunda belirttiğine göre madene taşımacılık hizmeti veren katırcılar Micanoglu tarafından ölümle ve katırlarına el konulmakla tehdit edilirken, Giresun tüccarlarının mallarını taşımaları yönünde de zorlanırlar. Bu tür bir zorlama sadece Micanoglu'nun kendi inisiyatifinden mi kaynaklanıyor yoksa bunun ardında başka manipülasyonlar da var mıdır bilemiyoruz. Bu noktaya dair bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Katırcılardan olan Receb (Redjeb), Micanoglu tarafından 20 Nisan 1887'de Lappa yakınlarındaki Taşhan'da durdurularak tehdit edilmiş ve Karahisarlı tüccarların mallarını taşımaya zorlanmıştır. Bkz. Twelvetrees, FO 195/1584, 21 Nisan 1887. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki (BOA), bir belgede de Micanoglu'nun katırcıları tehdit ettiği ve zabtîyelerin silahlarına ve bazı yolcuların da paralarına el koyduğu kaydediliyor. Bkz. DH.1423/118, 10 Haziran 1887; Bkz. Longworth, FO, 195/1584; Çete daha önce de 27 Ağustos 1886'da Licese'deki Küçük Asya Maden Şirketi'nin katırcılarına saldırmış ve onların iki katırını öldürmüştür. Üstelik Karahisar zabtîyesinin karakoluna oldukça yakın bir yerde! Eşkiyalar iki hafta önce aynı yerde yine katırcılara saldırmıştır. 1886 Eylül'ünde çete Tütün Reji'sinin korumalarıyla karşılaşmış ve onların silahlarına el koymuştur! (FO 195/1584, 20 Ocak 1887).

¹⁴ Son gelişmeler Londra'ya, Sir William White'a ve Karahisar mutasarrıflığına bildirilmiştir. Ancak bu noktada Karahisar mutasarrıflığının da etkisiz kaldığı ifade ediliyor. FO 195/1584, 4 Mayıs, 1887.

yalar bölgede ün kazandı. Bölgenin hakimi Osmanlı otoriteleri değil “master”ı yani şefi Micanoglu’dur” (FO 195/1584, Twelvetrees, 21 Nisan 1887).

Tabii Osmanlı otoritelerinin yetersiz kalmasıyla kendi başlarının çaresine bakmak durumunda kalan Twelvetrees hem kendi hem maden çalışanlarının güvenliğini silahlı muhafızlarla sağlamaktadır. Çünkü ona göre “emperyal hükümet” bu konuda hiçbir şey yapmadığı ve önermediği gibi madenin korumalarına da silah kullanma yetkisi verilmemiştir (FO 195/1584, Twelvetrees, 21 Nisan 1887). Bu yetki için günlerce beklenilecektir.¹⁵ Tabii ki müdür bu yetkinin gelmesini beklemeden Martini ya da Winchester marka tüfekleri temin ederek kendilerini savunacak gücü oluşturacaktır. Micanoglu’nun maden, Lice¹⁶ ve Kırık (Kirik)¹⁷ köylüleri üzerindeki baskısının artması (Micanoglu köylülere 13 adet tehdit mektubu yollamış ve onlardan haraç istemiştir) ve köylülere ait bazı sığırları öldürerek Tekbaşoglu¹⁸ yaylasına götürmesi üzerine yaklaşık bir ay sonra Trabzon’dan madeni korumaları için toplamda 15 asker yollanacaktır (195/1584, 1 Haziran 1887).¹⁹

Belgelerde eşkıyalarla maden korumaları arasında geçen herhangi bir çatışmadan bahsedilmez. Twelvetrees sadece eşkıyaların madene saldırma planından söz etse de eşkıyaların yeterli adam toplayamadıkları için bundan vazgeçtiklerini belirtir (Twelvetrees, FO 195/1584, 20 Ocak 1887). Ancak Kerempelioğlu bu tür çatışmalardan bahseder (Kerempelioğlu, 16 Mart 1953).

Buraya kadar anlatılan ve Micanoglu Hüseyin’in eşkıyalık literatüründe anılmasına neden olan olaylar zincirinin nedeni nedir? Micanoglu neden bir İngiliz madenini hedef almış ve müdürünü tehdit etmiştir? Bu sorulara çok net yanıtlar bulamasak da (çünkü bütün yanıtlar spekülatif olacaktır) belgelere yansıyan odur ki, bu yöneliş Micanoglu’nun sonunu getirecektir.

Her şey Micanoglu’nun anılan İngiliz maden şirketinin müdürü W. H. Twelvetrees’i tehdit etmesiyle başlar. Twelvetrees daha önce de eşkıyalara karşı madenin korunması için o zamanki Sivas valisi Rıfat Paşa’dan yardım istemiş ancak o da bayrağı Abidin Paşa’ya devretmiş dolayısıyla maden korunmamıştır. Micanoglu madeni ve katırcıları özellikle 1886 yılının Eylül ayından itibaren taciz ve tehdit etmeye başlamış ve en sonunda da Twelvetrees’i hedef alarak on-

¹⁵ Maden müdürü Bâb-ı âli’ye madenin kendi çalışanlarınca korunması ve muhafızların silah kullanabilmesi için başvurmuş ancak bu başvuruya cevap bir hayli gecikmiştir. Karahisar otoriteleri yerel ölçekte izin vermiş olmalarına rağmen merkezi otoriteden bir iznin çıkması mümkün olmamıştır.

¹⁶ Micanoglu Lice köyünden bir imamı öldürmüştü ve bir kadını da ağır bir şekilde yaralamıştır. Bkz. Twelvetrees, FO 195/1584, 20 Ocak 1887.

¹⁷ Bu yer adı konsolosun raporunda “Kirik” olarak geçiyor.

¹⁸ Micanoglu 1886’da Tekbaşoglu’nun iki kardeşini öldürmüştür. Twelvetrees, FO 195/1584, 27 Mayıs 1887.

¹⁹ Elbette Micanoglu’nun yaptıkları bunlarla sınırlı değildir. Örneğin yine 27 Mayıs 1887’de yoldan geçen bir kervanı soymuş, zaptiyelerin silahlarına el koymuş ve toplamda 950 Sterlin civarında bir zarara yol açmıştır. Bkz. FO 195/1584, 27 Mayıs, 1887.

dan Karahisar'da hapisshanede olan kardeşlerinin salıverilmesini istemiştir (FO 195/1584, 20 Ocak 1887).

Bu sözlü tehditler bir sonuç getirmemiş olacak ki, Mıcanoğlu bu kez kendi imzasıyla maden müdürüne hitaben bir tehdit mektubu kaleme alacaktır.²⁰ Twelvetrees'ten bu kez yazılı olarak nüfuzunu kullanmasını ve eşkıyalıktan hapisshanede olan kardeşinin salıverilmesini sağlayarak madende kendisinin (müdürün) yanında muhafız olarak çalıştırılmasını istemiştir. Bunun karşılığında da hem müdürün canını bağışlayacak ve madenin rahat çalışmasını sağlayacaktır; hem de bu "iyiliği" karşılığında 2000 altın almış sayacaktır. Aksi halde müdürün hayatına kastetmekten başlayarak, madenin suyunu kesmek dahil olmak üzere her türlü kötülüğü yapacaktır.

Anılan tehdit mektubu hem Osmanlı Arşivi'nde hem İngiliz Arşivi'nde mevcuttur. Mektubun İngiliz Arşivi'ndeki tarihiyle Osmanlı Arşivi'ndeki tarihi arasında birkaç günlük bir farkın²¹ olduğunu da belirterek okuyucunun merakını gidermek için eşine ender rastlanır bu mektubun Osmanlıca çevirisini, kendi hatalı ifadeleriyle aktararak devam edelim:

Karahisar-ı Şarki Mutasarrıflığından Avrupalı Madenci Direktörü Ağanın Huzur-ı Alisine

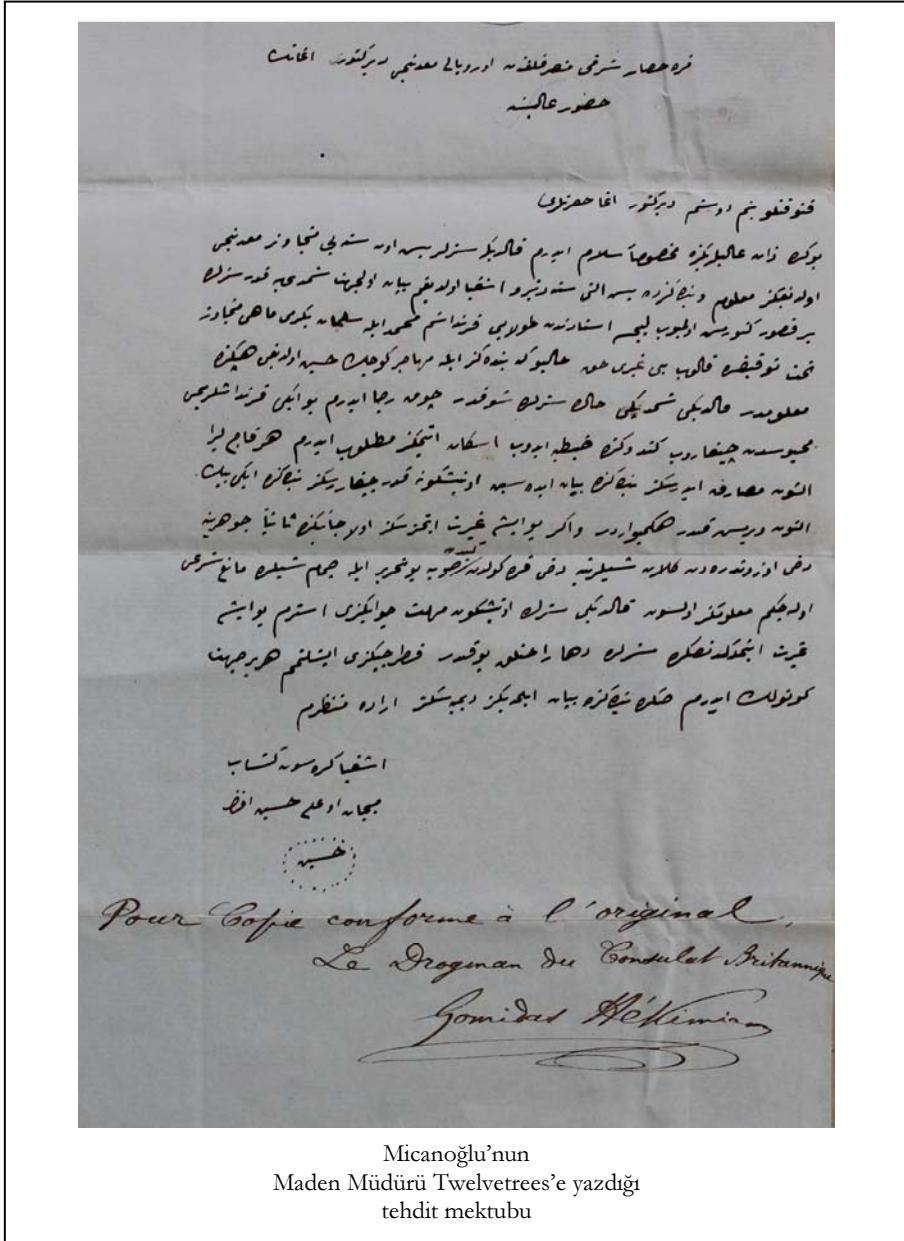
Bu kerre zât-ı âlilerinize mahsûsen selam ederim. Kaldı ki sizler beş on seneyi mütecâviz madenci olduğunuz malum ve bendeniz de beş-altı seneden berü eşkıya olduğum beyan ol-cihet şimdiye kadar sizlere bir kusur getirmemiş olmayub Licese isnadından dolayı karındaşım Mehmed ile Süleyman yirmi mâhı mütecaviz taht-ı tevkifde kalub bî-gayri hak halbuki bendeniz ile muhacir Küçük Hüseyin olduğu hepimize malumdur. Kaldı ki şimdiki halde sizlerden şu kadar çok rica ederim bu iki karındaşlarımı mahpusdan çıkarub kendünüze zabtiye idüb iskân itmenizi matlûb ederim. Her kaç lira altun mesarif ederseniz bendenize beyan edesin. Onbeş güne kadar çıkarırsanız bendenize de iki bin altun vermiş kadar hükmü vardır. Ve eğer bu işe gayret itmezseniz evvela canınıza saniyen cevherine dahi Uzundere'den gelen şeylerine dahi Karagöl'den giden suya bu tahrir ile himam şeylere mânî-i şer'î olacağım malumunuz olsun. Kaldı ki sizlere on beş gün mühlet cevabınızı isterim. Bu işe gayret itmedikten sonra sizlere daha rahatlık yokdur. Katırcınızı işletmem. Her bir cihet kötülük ederim. Sonra bendenize beyan eylemedin dimiyesiniz. İrade[ye] muntazırım. Eşkıya-yı Giresun Keşab Mıcanoğlu Hüseyin Efendi (Y.PRK.EŞA, 6/1)

²⁰ Bu mektup daha önce araştırmacı Ayhan Yüksel tarafından önce *Tarih ve Toplum* dergisinde ardından da *Doğu Karadeniz Araştırmaları* adlı kitapta yayımlanmıştır. Bkz. Yüksel 2002; 204-207; 2005:123-133.

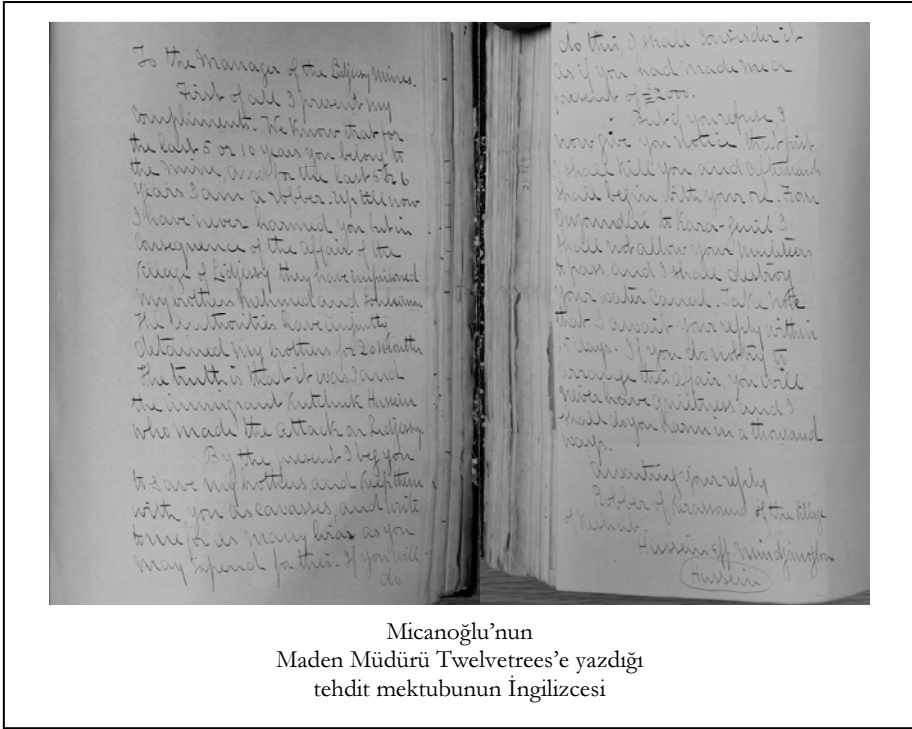
²¹ Mektubun İngiliz Arşivi'ndeki tarihi 21 Nisan 1887'dir. Daha doğrusu Twelvetrees mektubu bu tarihte Longworth'e yollamıştır. Mektubun Mıcanoğlu'ndan geliş tarihi 20 Nisan 1887'dir. Bkz. FO 195/1584, 21 Nisan 1887.

Konsolos Longworth tarafından bir kopyası Trabzon valisine yollanan bu mektuptan sonra da Micanoglu'nun maden müdürü ve çalışanları ve Licese köylüleri üzerindeki baskısı her geçen gün artacak ve özellikle Licese köylülerini ve katırcıları sürekli tehdit edecektir. Öyle ki maden işletmesi açısından hayati önemde olan Karahisar-Giresun yolunun kontrolünü Micanoglu elinde tutacak katırcıların geçmesine izin vermeyecek ve Osmanlı otoriteleri etkisiz kalacaktır.

Micanoglu'nun
 Maden Müdürü Twelvetrees'e yazdığı
 tehdit mektubu

Micanoğlu'nun
Maden Müdürü Twelvetrees'e yazdığı
tehdit mektubunun İngilizcesi

Bu olayla birlikte zaten “şaki-i meşhur” olan Micanoğlu “efsaneleşecek”tir. “Efsaneleşmesi” maden şirketi ve onun etrafında gelişen olaylarla olacaktır. Zira meseleye bir İngiliz şirketi ve bir İngiliz konsolosu müdahil olmuştur ki, onların “âli menfaatleri” için hem İmparatorluk içi hem de uluslararası²² bir dizi bürokratik yazışmalar nedeniyle belgelerde Micanoğlu'nun adı sıklıkla geçecektir. Yani daha “can yakıcı” bir hal alacaktır eşkıyalık meselesi ve çözülmesi elzem olacaktır.

Micanoğlu ve çetesiyle ilgili bilgilerimiz de bu mektup olayından sonra gelişmeye başlayacaktır. Önce Twelvetrees İngiliz konsolosu Longworth'e durumu bildiren mektuplar yazacak ardından da Longworth konuyu Londra'ya aktaracaktır. Ayrıca konsolos Trabzon valisi Sururi Efendi'ye ve İstanbul'a, Sultan Abdülhamid'e, Dahiliye ve Hariciye nezaretlerine konu hakkında mektuplar gönderecektir. Dolayısıyla maden müdürü eşkıya Micanoğlu meselesinin çözümü için her düzeyde girişimlerde bulunur ve bu girişimlerinde İngiliz konsolo-

²² Belirtmeye gerek yok ki, Fransız, Alman ve Rus konsolosluk raporlarında da meseleye dair bilgilerin bulunması ihtimali yüksektir. Çünkü aynı tarihlerde bölgede bulunan Amerikalı konsolosun İngiliz konsolosla bilgi paylaşımında bulunduğunu biliyoruz. Bunun dışında İstanbul'daki Alman büyükelçinin de İngiliz büyükelçisiyle birlikte Osmanlı hükümeti Dışişleri Bakanlığı nezdinde girişimde bulduklarını yine konsolos Longworth'ün bir raporundan öğreniyoruz. Bkz. FO 195/1584, 4 Mayıs 1887. Ayrıca Osmanlı Arşivi'ndeki bir belgede konsoloslukların Micanoğlu'ndan şikayetçi olduğu belirtilmektedir. Bkz. DH.MKT. 1439/95.

sunun doğrudan desteğini alır. Müdürün bu girişimleri meselenin ciddiyetini gözler önüne serer. Müdür iki vilayetin (Sivas ve Trabzon) valisiyle, kaymakamlar ve mutasarrıflarla, konsolosluk, İstanbul ve Londra arasında adeta mekik dokumaktadır. Müdür Twelvetrees, The Asia Minor Mining Company'nin İmparatorluk'tan aldığı yasal maden imtiyazını ve güvencesini hatırlatarak Osmanlı devletinin güvenliği ve asayışı sağlamaktan sorumlu olduğunu ve bunun yerine getirilmesi gerektiğini ısrarla vurgulayacaktır.²³ Twelvetrees, yasal haklarını sıralarken hem şirket olarak bu madene yaptıkları yatırımları ve harcamaları anlatır hem de ne kadar zarar ettiklerini ve daha da önemlisi geniş ölçekte İngiltere'nin bu işten ekonomik olarak yıllık ne kadar zarara uğradığından söz eder. Hele bir de 1400 £'e (Sterlin) mal olan ve madene su getiren kanala zarar verilirse ki, Micanoglu bunu da yapacağını mektubunda belirtiyor, işte o zaman bu zararziyan hesabı daha da katlanacaktır. Yani Twelvetrees aslında basit bir eşkıyalık olayı gibi görünen meselenin bize perde arkasını gösterir (Twelvetrees, FO 195/1584, 4 Mayıs 1887). Twelvetrees'in gösterdikleri bunlarla da sınırlı kalmayacaktır.

Bu belgelere topluca bakıldığında efsanelerden ve rivayetlerden çok daha sahih bir manzara karşımıza çıkmakta ve Micanoglu'nun kimliği, hayatı, kaç yıl eşkıyalık yaptığı, çete üyelerinin kimlerden müteşekkil olduğu gibi detaylara ulaşabilmekteyiz. Şüphesiz bize en doğru bilgileri aktaran kaynakların başında İngiliz konsolosu Longworth'un Londra'ya yazdığı raporları ve ona günü gününe olayları rapor eden maden müdürü Twelvetrees'in günlük mektupları gelir. Bütün bu belgelerde Micanoglu Hüseyin'in eşkıyalığına, çetesine ve hayatına dair yeni bilgiler ve değerlendirmeler İngiliz konsolosu Longworth'ten gelecek ve mevcut bazı bilgilerimiz de teyid edilecektir.

Longworth Micanoglu'nun adını ilk kez 1886'da Trabzon'da konsolosluk görevini ifa ederken anacak ve Micanoglu ve çetesi hakkında bize zengin bilgiler sunacaktır. Taşranın gündelik hayatını ve olaylarını çok yakından takip eden konsolosların verdiği bu bilgiler son derece önemli, güvenilir ve paha biçilmezdir. Dolayısıyla dönemin tanığı olması hasebiyle de konsolosun satırlarında Micanoglu'nun hikayesi tüm çiplaklığıyla yer alacaktır.

Konsolosun raporlarından yansıyan bilgilere göre Micanoglu'nun gerçek adının Molla Hüseyin Efendi olduğunu ve "Molla" adından anlaşılacağı üzere de medrese eğitimi almış olduğunu teyid edebiliyoruz. Longworth'un aktardığına göre 1886 yılının başlarında Molla Hüseyin Efendi askere çağrıldığında o eşkıyalığa yönelmiştir. Eşkıyalığa neden yöneldiği konusunda konsolosluk raporlarında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Sadece askere çağrıldığında onun eşkıya olmayı tercih ederek dağa çıktığı belirtilmektedir. Mevcut anlatılarda bu nokta üzerinde çeşitli rivayetler vardır.²⁴ Gazetedeki tefrikayı 1999 yılında tekrar yayımlayan Ş. Ersöz Kerempelioğlu'na göre Micanoglu'nun dağa çıkmasının ger-

²³ Bu noktada Osmanlı otoriteleri de aynı fikirdedir aslında. Bkz. DH.MKT. 1418/8.

²⁴ Ayhan Yüksel'in Micanoglu'nun eşkıyalığa başlayış hikayesiyle ilgili olarak tespit ettiği en az üç-dört rivayet vardır. Bkz. Yüksel, 2005: 125 vd.

çek nedeni “içinde yaşadığı cemiyetin zulmüne ve haksızlığına isyanıdır.” (Yeşil Giresun, 1999).

Keremepeliolu'nun 1952'deki ilk tefrikada verdiği bilgiye göre Micanoglu nişanlısı Emine'nin bir başkasıyla evlendiğini öğrenmiş ve bu nedenle de askerden firar etmiş memleketine gelmiştir. Micanoglu Emine'ye bunu sormak istediğinde Emine'nin kayınbabası Memiş Hoca'nın ve adamlarının saldırısına uğramış ve kendisine saldırırları bıçaklayarak öldürmüştür. Ardından da dağa çıkmıştır (Keremepeliolu, 2 Ocak 1952). Dolayısıyla bu olaydan sonra da onun eşkıyalık hayatı başlamıştır.²⁵ Ancak bu başlangıç hikayesinin tamamen rivayetlere dayalı olduğu belirtilmelidir. Konsolosluk raporlarında her ne kadar daha önce (Örneğin 20 Şubat 1885'te) eşkıyalık olaylarından bahsedilse de (Biliotti, FO 195/1521, 20 February 1885) Micanoglu'nun adına daha erken bir tarihte rastlanılmamıştır. Micanoglu'nun eşkıyalık faaliyetleri daha ziyade yoğunluk kazanarak 1887 yılı itibarıyla belgelere yansımaktadır.

Molla Hüseyin Efendi'nin hem kendi ifadesiyle yukarıda verilen mektupta belirttiği gibi hem de belgelere yansıdığı kadınıyla eşkıyalık hayatı 5-6 yılı geçmez aslında.²⁶ Tam olarak hangi tarihte eşkıyalığa başladığını tespit etmek mümkün

Keremepeliolu'nun Karadeniz gazetesindeki Micanoglu tefrikası

²⁵ Pek çok eşkıyanın eşkıyalığa başlangıç hikayelerindeki benzerliğin belli bir gerçekliği yansıttığı kabul edilebilirse de hepsinin aynı saikle eşkıyalığa başladığını düşünmek pek mümkün görünmüyor. Ayhan Yüksel'in kitabında yer alan eşkıya hikayelerine bakıldığında benzer saikler dikkat çekmektedir. Bkz. Yüksel, (2005).

²⁶ Dolayısıyla tefrika yazarının (Ş. Ersöz Keremepeliolu'nun) belirttiği gibi Micanoglu'nun eşkıyalığının 1904 yılına kadar devam etme ihtimali yoktur. Bkz. Keremepeliolu, 1953. Micanoglu'nun öldürülmesi hakkında bkz. DH. MKT. 1439/95, 16 Ağustos 1887 ve FO 195/1584, 5 Ağustos 1887 tarihli telgraf.

değilse de kendi ifadesinden hareketle müdüre tehdit mektubunu yazdığı tarihten 5-6 yıl öncesine gittiğimizde 1882 gibi bir tarihe ulaşırız. Fakat tabii bu spekülâtif bir tarihtir.

Micanoğlu bir diğer eşkıya Küçük Hüseyin'le birlikte hareket etmiş; onun 1885'te öldürülmesinden sonra da Gürcü Deli Reşit'le eşkıyalığını sürdürmüştür. Bunun dışında çetesinde Laz kökenli Ali Bayraktar (Micanoğlu'nun damadı) adlı bir eşkıyanın olduğu Çürüksulu Ali Paşa'yla yapılan bir mülakattan anlaşılıyor. İlaveten Dikbaş Mehmet, Yeni Mehmed gibi isimlerin onunla birlikte hareket ettiğini Longworth aktarıyor. Çetede ki eleman sayısı her geçen yıl artmış ve en son bazı abartılı söylencelere göre de 25'i bulmuştur.²⁷ 1887'deki konsolos raporuna göre Micanoğlu'nun çetesinde yer aldıkları gerekçesiyle Tirebolu'dan Emincik (Emindjuke) ve İskender Kahyaoğlu biraderlerle birlikte 10 kişi daha tutuklanmıştır (Longworth, FO 195/1584, 1 Haziran 1887).

Kendisinin Keşab'lı olduğuna dair bilgimiz kesinse de kökeni hakkında (yerli olup olmadığı hakkında) kesin bir bilgi yoktur.²⁸ Başlangıçta çetesini kendisinin oluşturup oluşturmadığına dair (Kerempelioğlu'nun tefrikaları hariç) herhangi bir bilgimiz bulunmamaktadır. Zaten Longworth Micanoğlu'nun örgütleme yeteneğinin pek olmadığından söz eder (Longworth, FO 195/1584, 8 Haziran 1887).

Micanoğlu anılan bu çeteyle çoğunlukla Giresun bölgesinde eşkıyalık yapmıştır. Çete genellikle Trabzon vilayetiyle Sivas vilayeti²⁹ sınırında hareket etmektedir. Trabzon vilayetinin zaptiyeleri onları kovaladığında Sivas vilayetine kaçmakta; tersi durumda da Trabzon'a dönmektedirler (FO 195/1584, 4 Mayıs 1887). Bu durumda eşkıyaların yakalanmaları sorun olmaktadır; çünkü kolluk kuvvetlerinin yetki alanları değişmektedir. Dolayısıyla iki vilayetin koordineli bir şekilde çalışması gerekmekte ancak bunun sağlanması da pek kolay olmamaktadır.

Micanoğlu ve çetesi kışın alçak yerlere çekilmekte ve baharla birlikte yaz sonuna kadar Kümbet, Uzundere, Karınca, Aksu ya da Bektaş gibi yerlerde ve yaylalarda zamanlarını yoldan geçen kervanları yağmalayarak ya da soyarak geçirmektedirler.³⁰ Önemli üslerinden biri de (karakol bulunmasına rağmen)

²⁷ Bu rakamı Twelvetrees bir mektubunda aktarır ve fakat ona göre bu rakam oldukça abartılıdır. Bkz. FO 195/1584, Twelvetrees, 4 Mayıs 1887. 7 Ekim 1886'da çetenin üye sayısı 6'dır. Bkz. FO 195/1584, 7 Ekim 1886.

²⁸ İngiliz ve Alman büyükelçilerin Dışışleri nezdinde İstanbul'da yaptıkları girişimde de bu nokta bir soru olarak dönemin Sivas valisi Sırrı Paşa'ya yöneltilmiş, o da soruyu Karahisar mutasarrıfına yöneltilmiştir. Soru aynen şöyledir : "Who is this brigand? A Georgian or a native?"/"Kimdir bu eşkıya? Yerli mi Gürcü mü?" FO 195/1584, 4 Mayıs 1887.

²⁹ Eşkilyaların Sivas vilayeti'nde pek rahat hareket edemedikleri belirtilmelidir. Çünkü Sivas valisi Sırrı Paşa eşkıyalara karşı sıkı tedbirler almış durumdadır. Longworth 4 Mayıs 1887 tarihli raporunda Sırrı Paşa'nın sıkı tedbirler aldığından bahseder. Bkz. FO 195/1584, 4 Mayıs 1887. Bu nedenle de Micanoğlu ve adamları kendilerini çok daha rahat ve korunaklı hissettikleri Trabzon Vilayeti'nde hareket etmişlerdir.

³⁰ Örneğin Mayıs 1887'de Micanoğlu 3 zaptiyenin koruduğu bir kervanı soymuş, paralarını almış, zaptiyelerin silahlarıyla cephanelerine el koymuştur. Micanoğlu'nun bu soygun ve

Eğribel'dir.³¹ Lojistik ihtiyaçları için de Kazancık'ı kullanmaktadırlar. Çete o kadar rahattır ki eğlencelerinde çalması için Kazancık'tan bir kemençeciye³² de zorla yanlarında götürmüşlerdir. Kimi zaman da gündüz olmasına rağmen Licese gibi yerleri basarak yağmalama, adam öldürme ve gasp gibi olayları gerçekleştirmişlerdir (FO 195- 1584, 20 Ocak 1887).

Eşkiyalar bütün bunları yaparken de özellikle yolları daha güvenli hale getirmeleri amacıyla gönderilen kolluk güçleri yetersiz olduğundan daha da cesaretlenmişlerdir. Örneğin konakladıkları yerlere yakın mekanlarda askeri birlikler ya da zaptiyeler olmasına karşın bu güvenlik birimleri eşkiya çetelerini durdurmada ve takibatında son derece yetersizdir (FO 524/1584, Twelvetrees, 20 Ocak 1887). Bu noktayı daha önce Trabzon valiliği yapmış olan Sırrı Paşa'nın da defalarca dile getirdiği hatırlanmalıdır.

Micanoğlu ve çetesi soygunlar da dahil olmak üzere adam öldürme, kundaklama, çocuk kaçırma gibi işleri yapmışlar ve çete yeni katılımlarla güçlenmiştir. Bu nedenle gönüllü ya da gönülsüz pekçok kişinin yani yerel halkın ona yardım ettiği belirtiliyor ki, bu bilgi mevcut anlatılarla da örtüşmektedir (Longworth, FO 524/1885, 30 Temmuz 1887; Kerempelioğlu, 1952).

Longworth Micanoglu'nu eşkiyaların en acımasız olarak tarif ederken korusuzluğu ve cüretine dair örnek vakalar vermektedir. Bu acımasız eşkiyalar fidye alabilecekleri zenginleri ya da tüccarları kaçırmaktadırlar. Belgelere yansıdığı şekliyle 1886 yılında bir Rum tüccarı kaçırmışlar ve 1500 £ (Sterlin) fidye karşılığında serbest bırakmışlardır (FO 195/1584, 7 Ekim 1886); daha sonra da 1887 yılında Giresun Belediye başkanı M. Deliyoroglu'nun³³ akrabası olan Kaptan George (Yorgos) Konstantinidis'i kaçırmış ve 400 £ fidye karşılığında serbest bırakmışlardır.

Bütün bu kaçırılmalara ve eşkiyaların saldırılarına karşı parası bölgedeki insanlar tarafından karşılanan yerel muhafız oluşturmak yönünde bir girişim olsa da hem eşkiyaların aileleri ölümle tehdit etmesi hem de hükümetin buna izin vermemesi üzerine başarısızlıkla sonuçlanmıştır.³⁴

yağmalama olayından 950 £ (Sterlin) civarında para ele geçirdiği belirtiliyor. Ayrıca Tekbaşoğlu'ndan ele geçirdiği katırlarla yağmalanan malları yolluyor. Micanoglu aynı günün akşamı Tamdere'ye dönmüş ve madenin su kanalını kesmek için yukarıya gittiğini ilan etmiştir. Bkz. Twelvetrees, FO 195- 1584, 27 Mayıs 1887.

³¹ Eğribel Karakol'undaki askerlerin de Micanoglu çetesine "dostça" "friendly" davrandıkları yine Twelvetrees tarafından aktarılıyor. Bkz. Twelvetrees, FO 195- 1584. 20 Ocak 1887.

³² Kemençeci bir kaç gün sonra parası ödenerek serbest bırakılmıştır. Twelvetrees, FO 195- 1584, 20 Ocak 1887.

³³ Bu tarihte Deliyorogulları'ndan çeşitli isimler Giresun Belediye Meclisi'nde üyedirler. Bkz. Kudret Emiroğlu, *Trabzon Vilayeti Salnameleri Yer ve Kişi Adları Dizini*, Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı, Ankara, 2012, s. 112.

³⁴ Maden çalışanlarından olmak üzere eşkiyaların saldırısına karşı muhafızların/korucuların silah taşımaları ve maden ile liman arasındaki yolun güvenliğini kendi oluşturacakları korucularla sağlama düşüncesi; özellikle cebebi tüccar ve ahalinin mal ve canının bu şekilde muhafaza edilmeye çalışılması belli ki hükümeti rahatsız etmiştir. Bu nedenle de ahalinin can ve mal güvenliğinin hükümete ait olduğu belirtilecektir. Bkz. BOA, DH.MKT. 1418/8.

Aynı şekilde Tirebolu'dan Ahmet Ağa'nın adamlarıyla birlikte yapmak istediği takip de akim kalmıştır. Bir başka girişim olarak yirmi beş jandarmayla birlikte Karahisar'dan gelen destek kuvvetle Giresun'a eşkiya takibi için gönderilenler olduysa da onlar da sonuca ulaşamamıştır. Fakat bu son girişim Longworth'e göre oldukça şüphelidir. Bu girişimde yer alan müfreze komutanı Yüzbaşı Bekir Bey'in Micanoglu'nun evinin dışında yalnız kalması onun bu kanun kaçaklarıyla işbirliği halinde olduğu yönünde bir kaniya yol açıyorsa da o bir şekilde kendini vali nezdinde aklamayı başarmıştır (FO 195/1584, Ekim 7 1886).

Kerempelioğlu'nun aktardığı gibi Micanoglu gerçekten de zenginleri soymuş ve fakirlere dağıtmıştır. Ayrıca kötü memurları da teröre etmiştir (Kerempelioğlu, 1952; Longworth, FO 195/1584, 30 Temmuz 1887). Ancak bütün bunlar onun acımasız bir eşkiya ve katil olduğu gerçeğini değiştirmez. Aksine Micanoglu'nun zengileri soyarak fakirlere dağıtması ve kötü memurları teröre etmesi ve birtakım yardımlarda bulunması ancak bir meşruiyet sağlama senaryosunun parçası olarak okunabilir. Çünkü aşağıda da değinileceği gibi bölge ahalisine zulmeden bir vali-defterdar-naip üçlüsüyle işbirliği halinde olan bir eşkiyanın böyle bir "Robin Hood" niyeti inandırıcı olmaktan uzaktır ve "fakir halkın sevgilisi" gibi sıfatlarla "eşkiya mit"i (Cassia, 2012: 273, 288 vd.) yaratmaktan öte bir sonuç doğurmaz. Zaten Micanoglu kendisinden hoşnut olmayan köylülere hem eziyet etmiş hem de onları tehdit ederek haraç toplamıştır (Longworth, FO 195/1584, 30 Temmuz 1887).

Örgütlenme yeteneği olmasa da Micanoglu ajanlar görevlendirerek, (kuvvetle muhtemel yerel üst düzey yöneticiler vasıtasıyla) içeriden bilgi almayı başarmış ve bir dizi haberleşmeyi elinde tutmuştur (Longworth, FO 195/1584, 8 Haziran 1887). Gerçekten de Micanoglu resmi makamlarla ve madenle yapılan haberleşmeden ve kapalı kapılar ardında konuşulan gizli pek çok şeyden haberdardır. Dönemin Sivas valisi Sırrı Paşa'ya ve İstanbul'a çekilen telgraflardan günü gününe haberdardır. Twelvetrees konsolostan yardım isterken Micanoglu'nun resmi düzeyde bile yazılan herşeyden haberdar olduğunu kaydeder (Twelvetrees, FO 195/1584, 8 Haziran 1887). Bu noktada Micanoglu'nun istihbarat vb. konularda özel bir çaba sarfettiğini düşünmek yanıltıcı olacaktır. Bu düzeyde bir istihbaratın içeriden üst düzey isim/ler olmadan sağlanması imkansızdır ve o kişi/ler de vali, defterdar veya naipten başkası değildir. Ayrıca vali Ali Sururi Efendi'nin³⁵ bazı eşkiyaları önce yakalayıp sonra serbest bıraktığı, müddei-i umumilğe teslim etmediği Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şura-yı Devlet ra-

³⁵ Burada Sururi Efendi hakkında kısa bir bilgi aktarmak yerinde olacaktır. "Akseki'nin İbradı bucağında doğmuş olan Süruri Efendi Minkarizade'nin torunlarından. Padişah Sultan Abdülhamid'in emriyle 1879'daki Yıldız Mahkemesi'nde Mithat Paşa'yı ve arkadaşlarını yargılayıp ölüme mahkum etmesi adının kötüye çıkmasına neden olmuştur. Bkz. Mahmut Goloğlu (1975) *Trabzon Tarihi*, s. 210. Osmanlı Arşivi'ndeki belgelere ve Longworth'ün aktardığı bilgilere göre Saruhan (Manisa) Mutasarrıflığı da yapmış ve ulema kökenli olan Ali Sururi Efendi, dönemin Medeni Kanun'u ve Ceza Kanunu'nun şekillenmesinde rol oynamış üç isimden biri olarak zikredilir. Bkz. Longworth FO 195/1584, 2 Nisan 1886. DH.MKT. 1344/75

porlarında yer almaktadır. Bundan başka Longworth de valinin eşkıyaları kolladığı bilgisini aktarır.³⁶ Yani bizzat valinin ona bilgi sızdırdığını düşünmek için elde yeterince kanıt vardır. Longworth Micanoglu'nun bizzat dönemin valisi Ali Sururi Efendi³⁷, Jandarma komutanı Hasan Bey ve vilayetteki diğer görevliler tarafından kollandığının altını kalınca çizerek belirtecektir (FO 195/1584, Longworth, 30 Temmuz 1887).

Bir vali neden bir eşkıyayı kollasın ve kendi konumunu tehlikeye atsın sorusu akla gelebilir. Bu sorunun yanıtı Cassia'dan gelir. *Kebikçe*'in geçen (sayı 33) sayısında çıkan makalesinde Paul Cassia şöyle der:

...Şiddetin belirli kriterler doğrultusunda kullanımının amacı salt haydutluk değildi; bu aynı zamanda yetkililerce onaylanmış ve rutin olarak uygulanan bir para toplama biçimiydi... (Cassia, 2012: 276).

Yani vali Ali Sururi Efendi'nin korku salmak ve bölgede hakimiyet sağlamak için eşkıyalığı ve her türlü şiddeti desteklediği belirtilebilir. Longworth pek çok raporunda vali Ali Sururi Efendi hakkındaki oldukça ciddi yolsuzluk iddialarına yer verir. Örneğin dönemin ünlü ismi Çürüksulu Ali Paşa'yla Sururi Efendi arasındaki rekabete değinerek hem Çürüksulu Ali Paşa hakkında hem de Sururi Efendi hakkında değerlendirmelerde bulunur:

Sultan Sururi Efendi'yle Ali Paşa arasındaki rekabette denge kurmaya çalışıyor. Her ikisi de saray üzerinde nüfuz yarışına girmiş durumdadır. Her ikisinin de mahkemelerde arkadaşları var, ikisi de insanlar tarafından sevilmiyor ve denilebilir ki, ikisi de bu bölgede kendilerini zenginleştiriyorlar. Birtanesi rüşvetle diğeri eşkıyalıkla. (Longworth, FO 195/1584, 3 Ocak 1887; FO 195/1584, 19 Temmuz 1887).

Valinin yaptıkları bununla sınırlı değildir. Dönemin yerel güçlerinden ve etkili isimlerinden Haznedarzade Ahmed Bey de valiyle işbirliği halindedir. Haznedarzade Ahmed Bey yaptığı kötülüklerle, baskıcılığıyla ve yolsuzluklarla adı çıkmış bir isimdir. Bölgesel hakimiyetini sağlamak için Ordu'daki saygın kişileri (Örneğin defalarca Ordu'da Belediye reisliği yapmış ve yapacak olan ve Çürüksulu Ali Paşa ile ilişkilendirilen Gürcü göçmenler arasından çıkan nüfuzlu şahsiyetler ve kimi eşkıya çetelerinin de hedefi haline gelen Felekzade Süleyman Ağa'yı hapse atmış ve açıkça 200 Lira rüşvet istemiştir) yargılamada, hapse atmada ve sürgüne yollamada her türlü fırsatı değerlendiren Haznedarzade, Ali Sururi Efendi Ordu'ya geldiğinde kendisine 400 Lira rüşvetle birlikte hediyeler vermiş ve onu konağında ağırlamıştır (Longworth, FO 195/1584, 10 Ağustos 1887).

Bu bilgilerden sonra denilebilir ki, "yukarıyla" kurulan bu ilişki sayesinde ki, Micanoglu çok rahat hareket edebilmektedir. Zira peşine takılan yüzlerce jandarma, zaptiye ve polise rağmen Micanoglu uzunca bir süre yakalanamamış-

³⁶ Karşılaştırma için bkz. ŞD. 316/26; FO 195/1584, 1887.

³⁷ Dönemin valisi Sururi Efendi'nin Defterdar ve Naible kurduğu yolsuzluk şebekesi aynı bir çalışmanın konusu olarak devam etmekte olduğundan bu ilişkinin detaylarına burada yer verilmeyecektir.

tır.³⁸ Zaten bu koşullar altında şaşırtıcı olan Micanoglu'nun yakalanması olacaktır. İngiliz konsolos onun peşine 470 jandarma, 150 asker ve 40 ağır süvari gönderilmiş olmasına rağmen yakalanmadığını hayretle karşılayacak ve bu durumu şöyle ifade edecektir:

...It is strange that the 470 gendarmes, 150 soldiers and 40 dragoons scouring the Kerasson district on this special service, irrespective of the forces put in motion by the Sivas Vali, should have been unable to cope with the evil. It is equally strange that Mindjanoglou's three companions should have met their death without he himself being killed, captured or wounded. *There is something radically wrong somewhere.* The last two incidents tend to show that either corruption or laxity is at the bottom of it all...³⁹ (FO 195/1584, 30 Temmuz 1887).

Bu paragraftan da anlaşılabilirceği gibi (“...*There is something radically wrong somewhere...*”) “bir yerlerde kökten yanlış giden bir şeyler var”dır. Bu “yanlışlığa” ilişkin yanıt da bir sonraki cümlededir. Şöyle diyecektir konsolos : “Son iki olay⁴⁰ göstermiştir ki yolsuzluk ya da vurdumduymazlık dibe vurmuş vaziyette ” (FO 195/1584, 30 Temmuz 1887). Ona göre Vali, naib, defterdar, tabur ağası, polis şefi gibi üst düzey yerel yöneticilerin ve eşkiyanın birlikte çalıştığına dair çok ciddi iddialar vardır (FO 195/1584, 30 Temmuz 1887).

Longworth'ün Londra'ya yazdığı raporlarda şaşkınlık göze çarpsa da bölgedeki gelişmeleri yakından takip eden konsolosun olayları algılama ve analiz etmedeki yeteneği bu şaşkınlığı ortadan kaldıracak ve açıklığa kavuşturacak düzeydedir. Daha önceki raporlarında belirttiği gibi mesele sadece zaptiyelerin, jandarmaların sayısal yetersizliği, yeteneksizliği, yolların güvensizliği ya da coğrafyanın elverişsizliği değildir tek başına.

Önceleri naif bir şekilde bunlardan bahseden konsolos bir takım önlemler sıralamış ve onların yerine getirilmesinden dem vurmıştır. Bu önlemler arasında madenin silahlı muhafızlar tarafından korunması da vardır, Giresun kaymakamını (yeteneksiz olan Ali Nihat Efendi'yi) görevden alarak yerine daha yetenekli ve dürüst olanı (Çerkez Bekir Beyi) getirmek de. Yani İngilizler yerel yönetime dahi müdahale etme düşüncesinde bir beis görmemektedirler (FO 195/1584, 4 Mayıs, 1887). Bir başka önlem de Çürüksulu Ali Paşa'yı Micanoglu üzerine sefere yollama düşüncesidir. Hatta Micanoglu'nu ortadan kaldırmaya dönük bir komplo dahi önerecektir konsolos. Bunun için oldukça güvenilir

³⁸ Daha önce de defalarca peşine düşülmüş olmasına rağmen Micanoglu yakalanamamıştır. Longworth'ün pekçok raporunda bundan bahsedilir. Örneğin Tirebolulu Ahmed Ağa 25 jandarmayla Micanoglu'nun peşine düşmüş fakat onu yakalayamamıştır. Vali yardımcısı Bekir Paşa'ya göre bu son takip ya da önlemler şüphelidir. Bkz. Longworth, FO 195/1584, 7 Ekim 1886.

³⁹ İtalicler bize aittir.

⁴⁰ “Son iki olay”dan kastedilen Micanoglu için yapılan son iki takiptir. Zaten birine pasajda değiniyor. Belirtildiği gibi yüzlerce jandarma, polis ve ağır süvari peşine düşmüş ama Micanoglu'nu yakalayamamıştır. Yine bundan önceki takip ve önlemler de aynı şekilde sonuçlanmıştır. Konsolos bunu kastetmektedir.

(Micanoğlu'yla yemek yiyebilecek kadar) bir adamı olduğundan ve bu adamın 200 £ (Sterlin) ile sağlanacak silah ve mermiler karşılığında suikast işini yapabileceğinden söz edecektir (FO 195/1584, 4 Mayıs, 1887).

Elbette Micanoğlu gibi ciddi sorun yaratan eşkıyalar için alınacak tedbirler veya girişimler bunlarla sınırlı değildir. Bu cümleden olarak İngiliz ve Alman büyükelçilerin İstanbul'da hükümet nezdinde yaptıkları girişimden de bahsetmek gerekecektir. Açıktır ki, bu girişimin amacı Bâb-ı âli üzerinde baskı kurmak ve meseleyi çözüme kavuşturmaktır. Büyükelçilerin yaptığı bu girişimde aşağıda yer alan talepler dile getirilmiştir:

- 1- Licese'deki madenin güvenliğinin sağlanması için masrafları maden işletmesi tarafından karşılanmak üzere korumalara Martini ve Winchester silahları kullanma yetkisinin verilmeli,
- 2- Madenin kıyıya taşınması boyunca ücretleri maden işletmesinden alınmak üzere eskortlarca korunmalı,
- 3- Maden işletmesi bir birlik tarafından korunmalı ve bu birlik aynı zamanda bölgede keşif de yapmalı. (FO 195/1584, 4 Mayıs 1887)

Bütün bu tedbirlerden de anlaşılacağı üzere Micanoğlu etrafındaki çember giderek daraltılmaktadır. Twelvetrees'in de önerileri doğrultusunda başına ödül koymak da dahil olmak üzere 'içeriden' yani Micanoğlu'nun çetesinden ihaneti sağlayacak entrikayı da devreye sokarak onun sonunu getirecek plan işlemeye başlayacaktır. Hem Sivas hem Trabzon vilayetinde eşkıyalara karşı sıkı tedbirler alındığı yine arşiv belgelerinden anlaşılıyor. Micanoğlu için takip başlayacak ve Giresun kaymakamlığı tarafından başına konan ödülü⁴¹ almak için onun peşine yüzlerce insan düşecektir. Maden müdürü artık Micanoğlu'nun yakalanacağından emindir. (Longworth ve Twelvetrees, FO 195/1584, 30 Temmuz 1887 ve 25 Temmuz 1887).

Micanoğlu'nun çetesi artık çökmek üzeredir. 10 Temmuz 1887'de Ali Bayrakdar ve Yeni Mehmed Tirebolu'dan 50 mil uzaklıktaki (Tchacrak) Taşrak/Çakrak'ta jandarmalar ve Yüzbaşı/üsteğmen Yunus Ağa'nın komutasındaki köylülerle çatışmaya girmişler ve öldürülmüşlerdir. Micanoğlu'da oradaki bir binaya girmeyi başarmıştır. Bina Jandarma tarafından ablukaya alınmış ve ev sahibi de bu ateş hattında yaralanmıştır. Fakat Micanoğlu yaralanmadan yine buradan kaçmayı başarmıştır. 18 Temmuz 1887'de Micanoğlu'nun çeşitli yerlerde görüldüğü hakkında haberler gelmektedir.

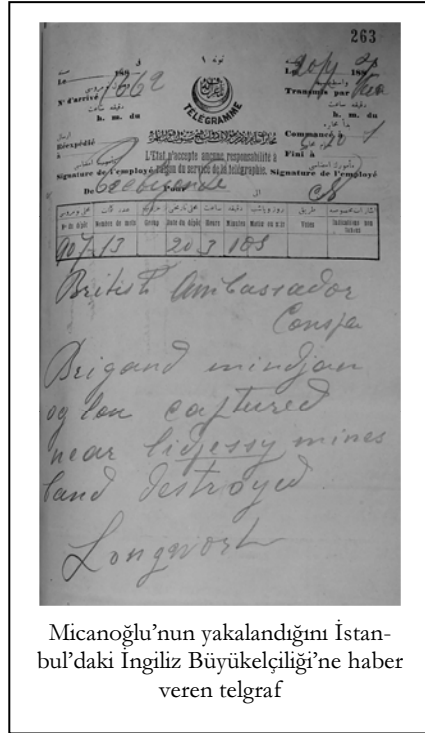
⁴¹ Konsolosluk raporlarında kaymakamlığın Micanoğlu için koyduğu ödülün miktarına dair bir şey telaffuz edilmez. Ancak Twelvetrees Kel Seyit'le 200 £ (Sterlin)'e anlaşmıştır. Kerempelioğlu Micanoğlu için kaymakamlığın koyduğu ödülün 200 altın olduğunu belirtir. Bkz. Kerempelioğlu, 16 Haziran 1952.

Bu haberlerin ardından Micanoğlu 20 Temmuz 1887'de yakalanmıştır. İngiliz konsolos da derhal, aynı gün sabah saat 8'de durumu telgrafla İstanbul'a İngiliz büyükelçiliğine bildirecektir: "Brigand Mindjanoglu captured near Lidjessy Mines. Band destroyed." "Eşkya Micanoğlu Liceye yakınlarında yakalanmış ve çete yok edilmiştir." (FO 195/1584, 20 Temmuz 1887). Fakat daha Micanoğlu'nun yakalanmasının üzerinden iki gün geçmiştir ki bir başka telgrafla Micanoğlu'nun kaçtığı bildirilecektir: "Mindjanoglu though seized was allowed to escape." (FO 195/1584, 20 Temmuz 1887). Telgrafın içeriğinden de anlaşılacağı üzere onun kaçmasına "izin" verilmiştir. Yakalandığında nerede tutulduğu bilgisine sahip olamadığımız için yakalandıktan hemen sonra nasıl kaçmayı başardığı sorusunun sarıh bir yanıtını bulmak da kolay değildir. Buna karşın yine de bu sorunun birkaç yanıtı olabilir. Öncelikle ona içeriden her türlü istihbaratı sağlayanlar kimlerse kaçmasına yardım edenlerin de onlar olduğu öne sürülebilir. İkinci olarak aşağıda bahsedileceği gibi eğer dağda/Kel Seyid'in yaylasında yakalanmışsa yaylada çalışanlardan birilerinin ona yardım etmiş olma ihtimali de vardır.

Micanoğlu'nun öldürülmesinden bir hafta önce yazdığı bir raporda Longworth çarpıcı açıklamalarda bulunacaktır. Herşeyin farkına varmış ve bu "şebeke" arasındaki bağlantıları kurmuştur:

Micanoğlu yakalandığında neden Türkmenlere kendisini maden idaresine ya da Karahisar otoritelerine değil Giresun veya Trabzon yetkililerine teslim etmeleri için yalvarmıştır? Bu sorunun tek bir cevabı olabilir : "Bu vilayetteki üst düzey yetkililer arasında yolsuzluk, suç ortaklığı vardır. Bu gerçek Vali Sururi Efendi üzerinde zaten varolan şüpheleri daha da güçlendiriyor. Jandarma Albayı Hasan Bey ve vilayetteki⁴² diğer resmi görevliler bu korkunç eşkıyayla gizli bir işbirliği halindedir. (Longworth, FO 195/1584, 30 Temmuz 1887)⁴³

Micanoğlu'nun yakalandığını İstanbul'daki İngiliz Büyükelçiliği'ne haber veren telgraf

⁴² Twelvetrees'in Trabzon vilayeti yöneticilerinin, polisin ve zabtıyelerin ihmalkar, vurdum duymaz tutumlarından şikayet etmesi de aslında bunu işaret ediyordu. Bkz. Twelvetrees, FO 195/1584, 21 Nisan 1887.

⁴³ Metnin İngilizcesi şöyledir: "... Why did Mindjanoglou entreat? the Turcomans not to be delivered over to the mines or to the Kara-Hissar Authorities but to the authorities of Kerassond or Trebizond? There can be only one answer to the question. Complicity exists

Yukarıda anılan Türkmenler meselesine açıklık getirmek gerekir. Micanoğlu'nu yakalamanın tek yolunun onun arkadaşlarını satın almaktan geçtiğini düşünen Twelvetrees bu yakalama olayından bir süre önce Türkmenlerin (oba beyi) şefi Kel Seyid'in yanına giderek ona Micanoğlu'nu kendilerine teslim etmesi için ödül teklif etmiş ve Kel Seyid de bunu kabul etmiştir.⁴⁴ Kel Seyid'le Micanoğlu arasında bir dostluğun olduğu, Micanoğlu'nun Kel Seyid'e fazlasıyla güvendiği anlaşılıyor. Kerempelioğlu'nun tefrikası da ikisi arasındaki ilişkiyi doğrulamaktadır (Kerempelioğlu, 16 Mart 1953 ve 23 Mart 1953).

Dolayısıyla bir ihtimal olarak denilebilir ki, Micanoğlu onu kovalayan peşindeki insanlardan, ödül avcılarından kaçmak için Kel Seyid'in yaylasına gitmiş (Kerempelioğlu Micanoğlu'nun ölmeden önce Kel Seyid'in yaylasına gittiğini doğrular) ve Kel Seyid de bu anlaşma dahilinde Micanoğlu'nu ve Dikbaş Mehmed'i yakalamış ve ellerini bağlamıştır. Fakat Kel Seyid'in amacı aynı zamanda Karahisar mutasarrıflığının Micanoğlu için koyduğu ödülü de almaktır. Twelvetrees'in Giresun'dan yolladığı jandarma Sarnık Ağa 10 adamıyla Micanoğlu'nu almaya gitmiştir. Fakat onlar Dikbaş Mehmed'in bir ağaca bağlanmış ve iki kurşunla vurulmuş ölüsüyle karşılaşmışlar ve müdüre de onu götürmüşlerdir.

Askerlere söylendiğine göre Micanoğlu silahsız ve bir gözünü de kaybederek elbisesiz bir şekilde kaçmıştır. Bir kadın çoban ona kelepçelerin anahtarını bir çorba kasesi içinde ("in a bowl of sour cream", süzme yoğurt?) gizlice vermiştir.⁴⁵ Dikbaş Mehmed kaçarken vurulmuş fakat Micanoğlu sisin içinde kaybolmuştur. Müdüre göre Kel Seyid'in adamları Dikbaş'ı elleri bağlıyken vurmuşlardır. Twelvetrees'in aktardığına göre bölgedeki genel kanı Kel Seyid'in Micanoğlu'nu sakladığı yönündedir. Çünkü Kel Seyid Micanoğlu'nun hazinesini nereye sakladığını öğrenmeye ve onu ele geçirmeye çalışmaktadır.

Twelvetrees'e gelen haberlere göre Micanoğlu Ünye, Çakrak, Uzundere gibi çeşitli yerlerde görülmektedir; peşinde (muhtemelen ödül için) yüzlerce insan vardır. Çok geçmeden bu kovalamacanın ardından 5 Ağustos 1887'de Micanoğlu'nun Karahisar bölgesindeki bazı köylüler tarafından öldürüldüğüne dair Longworth'ün telgrafı gelecektir. Micanoğlu'nun cesedi Uzundere'deki köylülerin elindedir. Micanoğlu Twelvetrees ve adamları, polis ve Giresun'daki kasaba komşuları tarafından teşhis edilmiştir. Amerikalı misyoner Dr. M. Parmelese'nin Longworth'e yazdığı mektuptaki bilgiye göre Micanoğlu'nun başı

among the higher functionaries of this Vilayet and the fact of its existence tends to strengthen considerably the already grave suspicion that the vali Sourouri Efendi, the Head of the Gendarmery Colonel Hassan Bey and other officials of the province are secretly in connivance with this notorious brigand chief " (Longworth, FO 195/1584, Temmuz 30 1887).

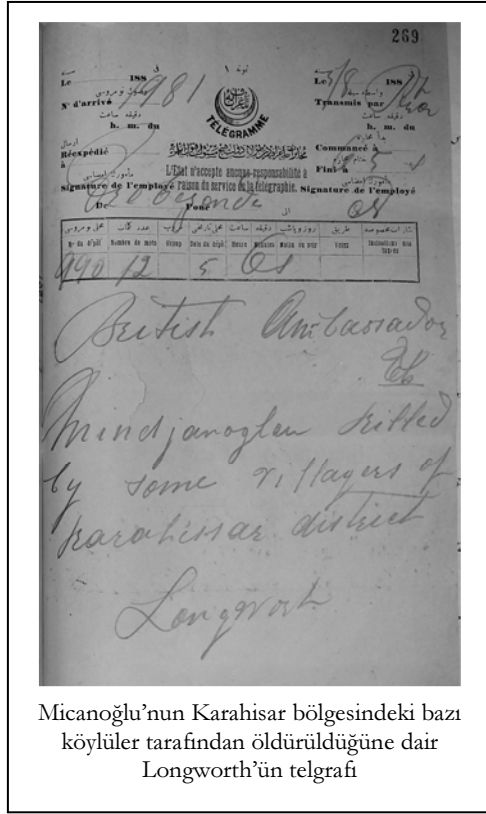
⁴⁴ Tabii Twelvetrees yerel otoritelerden-Karahisar'dan "üsü örtük" izin de almıştır bunun için.

⁴⁵ Micanoğlu'nun yakalanmasıyla ilgili bu son anlatılanlarla Kerempelioğlu'nun tefrikasındaki kiler arasında büyük bir benzerlik de vardır. Bkz. Kerempelioğlu, 1 Haziran 1953.

Giresun kaymakamına gönderilmiştir (Longworth, FO 195/1584, 10 Ağustos 1887).

Micanoğlu'nun öldürülmesinden sonra onunla birlikte eşkıyalık eden Gürcü Deli Reşid ve adamları onun intikamını⁴⁶ almak için 11 Ağustos 1887'de harekete geçecek ve bölgede bir hayli korku salacaktır. Micanoğlu'nun öldürülmesinden 7 ay sonra 10 Mart 1888'de yedi saat süren bir çatışmanın sonunda o da adamlarıyla birlikte öldürülmüştür. (Longworth, FO 195/1584, 11 Mart 1888). Reşid ve adamlarının öldürülmesi Ordu'da müzikli ve havai fişekli görkemli bir gösteriyle kutlanmıştır; Ordu kaymakamı Bekir Bey konuşmalar yapmıştır. Saray da eşkıyaların yok edilmesini sevinçle karşılamış ve Sultan Abdülhamid vali Ali Sururi Efendi'yi vezirlik rütbesiyle ödüllendirerek ilmiye rütbesini mülkiyeye çevirmiştir Ordu kaymakamı Bekir Bey de bu ödüllendirmeden payına düşeni almış, rütbesi müteyviz-i evvel'e (miralay/albay) çevrilmiştir (FO 195/1584 14 Mart 1888; İ.DH. 1073/84210).

Micanoğlu'nun Karahisar bölgesindeki bazı köylüler tarafından öldürüldüğüne dair Longworth'ün telgrafı

Sonuç

Bu çalışmanın vardığı en önemli sonuçlardan biri şüphesiz eşkıyalık olayları değerlendirilirken tarihsel sürecin, arka planın ve tabii ki metodolojinin unutulmaması gerektiğidir. Yani tarihsel herhangi bir olay ele alınırken bağlamına ve kronolojik sürecine dikkat etmek kaçınılmazdır. Eşkıyalık olaylarının kendi bağlamına, çerçevesine oturtulmaksızın değerlendirilmesi bu ve başka çalışmaların da göstermeye çalıştığı gibi birçok sakıncayı beraberinde getirebilir.

Yani aslında Kudret Emiroğlu'nun *Kebikeş*'in geçen sayısındaki dosya giriş yazısında belirttiği gibi eşkıyalığın, mevcut siyasal yapıyı korumakla ve sürdürmekle mükellef olanlardan bağımsız olduğunu düşünmek yanıltıcı olacaktır (Emiroğlu, 2012). Bu çalışmanın pekçok yerinde Micanoğlu'nun yerel üst düzey yöneticilerden bağımsız olarak eşkıyalık yapmadığı/yapamadığı vurgulanmaya

⁴⁶ Kerempeliolu da Deli Reşid'in Micanoğlu'nun intikamını almak için harekete geçtiğini belirtir. Bkz. Kerempeliolu, 6 Temmuz 1953.

çalışılmıştır. Elbette fatura Micanoğlu ve Gürcü Deli Reşid'e kesilecek ve dolayısıyla çoğu zaman olduğu gibi ödüllendirilenler de yine vali ve onun altındaki kaymakam benzeri yöneticiler olacaktır. Micanoğlu'yla birlikte bölgede sistematik bir şekilde uzunca bir süre devam eden soygun, yağmalama, dağa adam kaldırma vb. şiddet içeren olayların birden bire nasıl bıçakla kesilircesine durduğu sorusu da böylelikle açıklığa kavuşmuş olacaktır. Yani 1885'ten 1887'ye kadar Micanoğlu'nun ve ondan sonra da 1888'e kadar devam eden Gürcü Deli Reşid'in eşkıyalıkları ve uyguladıkları şiddet yine onları bir zamanlar kollayanlar tarafından ortadan kaldırılacaktır. Cassia'nın söylediklerini tekrar hatırlamakta yarar var:

...Şiddetin belirli kriterler doğrultusunda kullanımının amacı salt haydutluk değildi; bu aynı zamanda yetkililerce onaylanmış ve rutin olarak uygulanan bir para toplama biçimiydi... (Cassia, 2012: 276)

Bu nedenle Micanoğlu ve benzeri eşkıyaları "sosyal eşkıya", "halkın sevgilisi", "sevimli haydut", "Giresun'un Guilianosu" gibi sıfatlarla mitleştirmeden önce tarihsel arka plana ve bağlama bakmakta sayısız yarar vardır.

Yine Cassia'nın çok yerinde bir tespitiyle bitirelim:

Eşkıyalığı karşılaştırmalı bir bakış açısıyla incelerken eşkıyaları (Hobsbawm'ın yaptığı gibi [1987] sadece ilkel toplumsal âsiler olarak mı, bireysel fırsatçılar olarak mı, yoksa (Blok'un yaptığı gibi [1972]) kırsal otorite sahiplerinin atanmış yandaşlarından ibaret aktörler olarak mı ele alacağımıza dikkat etmek zorundayız. Çoğu zaman bu özellikler eşkıyalığın belirli örneklerinde bir arada bulunabilir; fakat bazı durumlarda, diğer vakalara kıyasla, bu özelliklerden biri daha baskın olabilir. Eşkıyalığın, ancak bir dereceye kadar *sui generis* olan, kendine özgü biçimi ve önemi büyük ölçüde karmaşık bir dizi etkene bağlıdır. Aynı zamanda eşkıyalığın anlamı ve önemi zaman içinde farklı kesimler ve gruplar için birbirinden farklı olabilir ve değişebilir. Bu yüzden metinler yoluyla açıkça pekiştirilen efsaneleştirme, özellikle güçlü ve antropolojik açıdan önemli olmasına rağmen bizler bir olayın veya olaylar dizisinin hakiki açıklamasını keşfetme umuduyla farklı katmanlarını bir kabuk gibi soymalıyız. (Cassia, 2012; 281)

Kaynakça

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Dahiliye Mektubi Kalemî (DH.MKT.)

Dahiliye İrade (DH.İ.)

Şura-yı Devlet (ŞD.)

Yıldız Tasnifi Perakende Evrakı

Elçilik ve Şehbenderlikler Tahrirâtı (Y.PRK.EŞA)

The National Archives Foreign Office (FO)

FO, 195/1584

FO, 424/140

Kitaplar ve Makaleler

- Cassia, Paul Sant. “Kıbrıs ve Diğer Akdeniz Topluluklarında Eşkialık, Efsane ve Terör”, çev. Serkan Taş, *Kebikeç* 33, (2012). ss-271-296.
- Emiroğlu, Kudret. “Çok hayr ü şer işledik: Eşkialığa Giriş”, *Kebikeç*, 33, 2012.
- . *Trabzon Vilayeti Salnamelevi Yer ve Kişi Adları Dizini*, Ankara: Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı, 2012.
- Fikret Karadeniz. “Giresun’da Bir Alp Tipi Yada Bir Köroğlu Kolu Gibi Micanoglu”, *Üç Kent Bir Ülke*, Trabzon: Yeşilkıy Yay., 2003.
- Goloğlu, Mahmud. *Trabzon Tarihi Fetihden Kurtuluşa Kadar*, Ankara, 1975.
- Kerempelioğlu, Ş. Ersöz “Micanoglu” *Karadeniz*, 1952-1953.
- Kerempelioğlu, Ahmet Ersöz “Micanoglu” *Yeşil Giresun*, 1999.
- Küçük, Yaşar *Doğu Karadeniz Bölgesi Eşkya ve Kabadayuları*, Trabzon: Serander Yay. 2006.
- Salname-i Vilayet-i Sivas*, 1306.
- Yüksel, Ayhan “Giresunlu Ünlü Eşkya Micanoglu Hüseyin”, *Tarih ve Toplum*, 226, (2002) s. 204-207.
- . *Doğu Karadeniz Araştırmaları*, İstanbul: Kitabevi Yay., 2005.
- Yıldız, Gültekin “Devlet Merkezli Tarihçiliğin Alternatifi Eşkya-perestlik mi?”, *Simurg*, 2-3, (2000) ss. 60-77.

Öz: Bu çalışma “efsaneleştirilmiş” olan eşkiya Micanoglu meselesini İngiliz Ulusal Arşivi ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgeleri ışığında, yani olgusal düzeyde ve analitik bir yaklaşımla karşılaştırmalı olarak yeniden ele almaktadır. Çalışma Micanoglu gibi mitleştirilmiş olan eşkiyalık olaylarının bağlamına ve arka planına vurgu yaparken, eşkiyalık olgusunun sadece sıradan bir haydutluk olayı olmadığını yerel yöneticiler tarafından manipülasyonu da bambaşka boyutlar kazanabileceği ve dolayısıyla taşra yönetimindeki dinamiklere dönük mevcut bilgilerimizin de bu bağlamda daha derinleşebileceği önermesinde bulunmaktadır.

Anahtar sözcükler: Eşkialar, efsaneler, sosyal eşkiya, yerel yönetimler, Micanoglu, Ali Sururi Efendi

Myths, realities and the practice of local politics: “Eşkya Micanoglu Hüseyin”

Abstract: This study re-evaluates the highly mystified issue of the bandit Micanoglu at both empirical and analytical levels in the light of the documentation provided by the British and the Ottoman archives. It particularly emphasizes the historical context and the background of Micanoglu affair and points to the fact that it was not an ordinary case of banditry. The author tries to demonstrate that banditry assumes diverse characters when manipulated by local authorities, thus provides us with new insights into our knowledge of the local dynamics involved.

Keywords: Myths, banditry, social bandit, local administrations, Micanoglu, Ali Sururi Efendi

SUDA SURETİMİZ ÇIKIYOR

Ankara Dereleri Üzerine Tarihi ve Güncel Bilgiler

ERMAN TAMUR

KEBİKEÇ